

ПУБЛІКАЦІЇ

Апокрифічні молитви з архіву Івана Франка (Із рукопису Якова Казиницького)

Ярослава МЕЛЬНИК

Доктор філологічних наук,
провідний науковий співробітник Інституту франкознавства
Львівського національного університету імені Івана Франка
yamelnik@gmail.com

В особистому архіві Івана Франка у Відділі рукописів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України серед інших неопублікованих досі матеріалів зберігається і збірка апокрифічних молитов. За задумом самого І. Франка, багата збірка апокрифічних молитов і псевдозаклинань разом із додатками до п'ятитомного корпусу «Апокрифів і легенд з українських рукописів. Зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко» (Львів, 1896–1910) мала ввійти до наступного (шостого) тому цього видання. Свого наміру видати шостий том «Апокрифів і легенд з українських рукописів», як, до слова, і другу частину п'ятого тому «Легенди про святих», що мала містити три розділи («Віднайдення святих речей (обретенія)», «Архангельські чуда», «Повістеві та новелістичні теми»), учений не зреалізував через важку недугу, однак те, що збірка апокрифічних молитов, справді, мала бути багатою, свідчать як тексти, опубліковані на сторінках періодики (див.: «Преданіє про гром Мойсея Громовидця» («Киевская старина», 1892, т. 36, кн. 3, с. 483–484), молитву про 72 імені Бога з Ганкенштейніанського кодексу XII або XIII ст. (Codex slavicus 37 Віденської царської бібліотеки), («Zeitschrift des Vereins für Volkskunde» 1904, № 4, с. 408–413)), так і рукописні збірники, густо натикані апокрифічними молитвами, насамперед збірки Якова Казиницького, Іллі Яремецького-Білашевича, Керестурський рукопис Федора Шовгора та інші, які волею долі стали власністю І. Франка і які зараз зберігаються в його особистому архіві у Відділі рукописів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, а також копії апокрифічних молитов, які так само дотепер «заховані» в архіві письменника.

Цікаво, що до складу деяких рукописних збірок, щедро насичених апокрифічними текстами, апокрифічними молитвами, також входили, причім не раз, і індекси «книг правдивих і заказаних» із переліком книг істинних, які «належить читати», і книг фальшивих, які «не належить читати», як, приміром, до колекцій о. Теодора з Дубівця та о. Іллі Яремецького-Білашевича. Обидва індекси І. Франко подав паралельно в першому томі своїх «Апокрифів і легенд з українських рукописів».

Апокрифічні молитви й замовляння, за спостереженнями І. Франка, потрапляли навіть до Требників, зосібна найдавніших (Стратинського 1606 р., Львівського 1644 і 1645 рр., Київського (Петра Могили) 1646 р.). У пізніших друкованих виданнях, закріпив І. Франко, аналізуючи Требники різного часу, пропущено вже багато молитов, які були в цих старих Євхологіонах. Натомість духовні особи, укладачі багатьох рукописних збірок XVII–XVIII і навіть XIX ст., для задоволення інтересу народу «до ворожби, примовок і т. ін.» щедро декорують свої збірки апокрифічними молитвами, замовляннями, пам'ятками магічної літератури, усілякими «Громниками», «Рождественниками», «Путниками», «Раздаками», «Рафлями». Збірка чародійських молитов і замовлянь, якою в прикарпатських сторонах користувалися священники, зберігалася навіть у Митрополитальній бібліотеці у Львові.

Однією з найбагатших на апокрифічні молитви в архіві І. Франка є збірка Якова Казиницького XVIII ст. із Тернопільщини. Прикметно, що публікуючи деякі тексти з рукопису Якова Казиницького у своєму кодексі «Апокрифів і легенд з українських рукописів»

сѣмена земнаѧ оуплодоноси, во препитаніѣ чѣломъ и животным и всѧ паки иже ѿ тебе промисла сподоби. Ти бо еси изподлѧи пожитѧ скотом и травѧ на службѣ чловеком, и ти еси изподлѧи хлѣбъ ѿ земла, и вино истачал и елеумъ оумашаѧи чѣлкаѧ лица: иакѡда подаваеми ѿ тебе бл҃гим двоволъ причашающеѧ, во веселіи сердца славили твоѧ бл҃го Сѡца, и Сн҃а, и Сѣ҃ма Дѣ҃а, ннѣ и пр҃но.

Молтва во время безведрія

Блако Гн Бѣ ннѣ, древле ревнителя Нлію Прѣка твоего молебъ послѣшавій, неже на время дожда оудержати изволивій, и нынѣ челоукивній Творче, и млстивій Гдн, призри и на насъ смѣреннѧ молебѧ, и яко щедрѧ презри наша прегрѣшенѧ и оумоленъ бивъ ѿ самаго ти чловекоукиѧ, подаждъ щедро достоаннѧ Твоѧмъ, и слнце просвѣти на тревдѧщій и прослѣди ѿ тебе млти, возвесели лице земли нищнхъ ради людн Твоухъ, млнцъ же и скотъ и ницхъ всѣхъ животннхъ ихъ же наснщаеши твоимъ бл҃гоуееліемъ, и даеши пищѧ имъ во бл҃говремѧ. Си, Бже наш, не ѡрнни вотще молебъ ннѣ, ниже пограми насъ ѡчааннѧ ннѣго, но пощади на млти твоѧй, и посѣти щедротами твоими, и щезають во всѣ днѣ ннѣши, и вскѣдѣваесть во болѣзни животъ ннѣ: не погѣби оубо на беззаконн ради нашихъ, или же негодованіѣ и дротъ Твоѧ на себѣ приваекоухом, но сотвори с нами по милости Твоѧй, и по множествѣ млти твоѧ, себѣ дш҃ев оскрѣшенноу, и дх҃омъ смиреннимъ прѣ товоу припадаем, и яко рабы непотребни, паче же вошеѧ казни догтонны, во покааннн оумиленно тебѣ вопіемъ согрѣшнхом и беззаконвахом и прегрѣшнхом во всѣмъ, заповѣди твоѧ престѣпавше, и сегѡ ради всѧ иже наводиши, пақы истинного исх҃одом наводиши не до конца тленнѧ, гадѧ же и погнбелн предаждъ на ниже да потопит на вѣрѧ воднаѧ: но во гнѣвѣ млти помани, и тѣне щедрот твоихъ ради оумилостивисѧ, и своѣ созданіѣ и дело рѣкѧ твоихъ яко бл҃гъ помлди, и ѿ всѧкаго зла скоро избави.

Молтва на запереніѣ громов и молнн

Паки Твоего Гн челоукеца бл҃ки памат наказаннѧ. Паки рабѧ непотребнхъ проценнѧ молен, видннхъ яко елико превосходнтѧ величество согрешеннѧ, толико множаѣ и паче имати, не памато злобнмъ твоимъ бл҃годтровоіемъ, тѣмже и млнм ти сѧ ѡврати ярот твоѧ ѿ на, да не вовѣки прогнѣваешисѧ млти твоѧй живнши, паки щедротами твоими, Гн Бже, нашъ оутверждаѧ громъ, и преткорѧ молннѧ, и всѧ дѣла ко спеннѧ дѣла рѣкѧ твоихъ. Призри Твоимъ челоукеіем и избави на ѿ всѧкаго скорби, гнѣва и нѣжда и настоѧщаго прещеннѧ. Возгрѣмелъ бо еси со нѣсе Гдн и молннѧ оумножилъ еси, и смѣтилъ еси насъ. Премѣнисѧ гнѣвомъ си бл҃годтровоіѣ, к тебе бо привѣгаем, богатѧ твоѧ щедрости низпослѧ нам и помилди раки Твоѧ, яко бл҃гъ и челоукец, да не сожжетъ насъ огнь ярости твоѧ, ниже да полстѧ насъ яротѧ молннн и громов твоихъ, но оукинимъ твоимъ требовавъ бл҃годтровоіем, оукроти гнѣвъ твоѧ, и во тихнн ефннхъ воздѣха приложн и слнчннми дѣлами належащн мракъ и мглѧ разсек, тихо претвори. Ико бл҃гъ млти щеротъ и челоукеца еси, и Тебѣ славъ возснлаем, Сѡцѧ, и Сн҃а, и Сѣ҃ма Дѣ҃а, ннѣ и пр҃но и во вѣки вѣковъ.

Аминь.

Молтва бабѣ, приемшей штрочѧ

Гдн, Іс Хс. Рождейсѧ прѣде вѣкѧ, ѿ ѡца без матере, и во послѣднѧа лѣта посланъ бивъ без ѡца роднтисѧ на землі ѿ браконенскннѧ мѣре: ѿ волхвовъ дары пріемнн, ѿ пастрнхъ славословіѣ, ѿ аггѣлѧ пѣннѣ, повнтнн пеленами, и во аслѣхъ скотнахъ положенн, просвѣщеннѣмъ своимъ прнїди и бл҃гослови рабѧ снѧ [имѧ], приемшдѧ млaddenѧ, и шчнстн ю во церквн стѣнн твоѧй, прншедшдѧ на шчнщеніѣ.

Ти бо еси бл҃гъ ннѣ.

И Тебѣ славъ возснлаем
совезначанннмъ ты ѿ
цемъ, и прѣтымъ
и бл҃гимъ и живѡ
творашнмъ ти
дх҃омъ: ннѣ
и пр҃но и вовѣ
ки вѣковъ
Аминь.